

ראיון

עם הרב בן דהן

15.10.2010

אין חולק על כך שאם ביה"ד הרבני הגיע למה שהוא הגיע היום, זה בזכות הרב בן דהן, מנהל בתי הדין הרבניים כבר יותר מ-20 שנה. קיימנו עם הרב בן דהן ראיון במשרדנו, ושאלנו אותו על תפקודו במשך שנים בהן כיהן בתפקידו כמנהל בתי הדין.

מראיין: עו"ד שלום אטלי

האם ישנם דברים שאתה רוצה להצניע עליהם?

אני חושב שאין דבר אחד שנשאר בבתי הדין כמו שהיה. מהרגע שקיבלתי את התפקיד ועד הרגע שעזבתי, הכול ואני שב ואומר הכול, השתנה. קודם כל המסגרת המנהלית: בתי הדין היו מחלקה קטנה במשרד החדות ואני הפכתי אותם ליחידה עצמאית, מה שנקרה בזרמון הממשלתי "יחידת סמך" עצמאית לגמרי. יש לנו חשב משלנו, יועץ משפטי משלנו, מערכת מחשוב, מערכת בנא"מ וכו' אדם. עד לפני עשרים שנה הכול התנהל במשרד החדות; אם הייתי צריך להזמין לעצמי עט או נייר הייתי חייב לבקש ממשרד החדות שיעשו טובה ויזרקו לנו נייר או עטים, קל וחומר לבקש בקשות גדולות יותר, למשל שישלחו לביה"ד בצפת כמה תיקים. העסק היה מאוד לא יעיל, מאוד לא נכון.

מבחינה זו אני שמח שהצלחתי להפוך את בתי הדין ליחידת סמך עצמאית שעומדת על הרגלים, תרנת את השירותים שלה לכל בתי הדין ומייצגת את העבודה. זה בתחום המסגרת המנהלית. התחום המנהלי כולל גם את המבנים של ביה"ד. אין בית דין אחד שנשאר באותו בנין, כולם עברו לבניינים אחרים, יותר גדולים, יותר רחבים. יש מקומות שבהם הוספתי עוד קומה.

את מערכת המחשוב שינתי כבר פעמיים. כשבאתי לבתי הדין לא ידעו מזה מחשוב. הכנסנו מערכת חדשה שהפכת את ביה"ד לבתי דין ללא נייר, ברוך ה'.

תמזבן שאי אפשר לשכוח את נושא הטיפול בעגונות. כשבאתי לבתי הדין היו מאות נשים שידעו שהן עגונות, אבל אף אחד לא טיפל בהן. אז הכנסנו חברות חקירה שאחרו את בעלים בארץ ובעולם. הקמנו הרכב מיוחד שעסק רק בתיקים הקשים של עגונות וכן קדמנו חקיקה לטובת הנושא. ברוך ה' הייתה לנו סייעתא דשמיא והצלחנו בהרבה דברים ובכך לשנות את ביה"ד לגמרי.

המעבר למשרד המשפטים

ביה"ד עבר למשרד המשפטים, האם זה שינה משהו?

במבט כולל לאחר 7 שנים השינוי הוא הרבה פחות גדול ממה שחשבנו. אני הייתי זה שחלם כל הזמן לעבור ממשרד החדות למשרד המשפטים, חשבתי שהשינוי יהיה הרבה יותר גדול. אך עדיין השינוי הוא מבוהך. היחס לבתי הדין השתנה לטובה, יש שינוי מבחינת תקציבים, יש פחות פוליטיזציה, מערכת היחסים מול בתי המשפט השתפרה.

מתייחסים אליכם כאל שונים?

לא

למה?

את זה צריך לשאול את שר המשפטים. אין מספיק הבנה לצרכים של בתי הדין, וזה יוצר פעור שיש לטפל בו. אתן דוגמה פשוטה: בבתי המשפט יש אגף שלם שעוסק באבטחה. האבטחה שם היא ברמה גבוהה מאוד. בתי הדין הרבניים לא מקבלים את אותה רמת אבטחה. יש לנו חברות אבטחה פרטיות שהרמה שלהן הרבה יותר נמוכה. לצערי בשנים האחרונות הם איומים גם על דיינים.

אם כבר מדברים על השוואה בין בתי דין לבתי משפט, האם התקנים של המזכירות, העובדים, העוזרים הם אותם תקנים כמו בנית משפט?

לא. במערכת בתי המשפט על כל שופט יש שבעה עובדים מנהלתיים, בבתי הדין הרבניים יש שניים. כבר אתה רואה שההבדל הוא גדול מאוד. גם בחדות השכר הרמה שונה: אנשים שממלאים אותו תפקיד, לדוגמה: מזכיר ראשי של ביה"ד ירושלים ומזכיר של בית המשפט בירושלים, או מזכיר ראשי של בית משפט העליון לעומת מזכיר ראשי של בית דין הרבני העליון, אין להם אותה דרגת שכר. ובנוסף, יש בבתי המשפט תוספות שכר מאוד מנוכחות שלא קיימות בבתי הדין.

כאשר אנו משווים בין פקיד בנית המשפט לפקיד בניה"ד הרבני, מקבלים רושם שהרמה שלהם איננה שונה, כאילו בניה"ד מעסיקים פקידים מסוג ב'. הדרישות הן אותן דרישות?

כן. הדרישות הן אותן דרישות, והן נקבעות ע"י הנציבות. דווקא בעניין של קליטת עובדים, נהתי דגש גדול במשך השנים. לפחות במה שהיה ניתן (ולא כל דבר נקטן). השתדלתי מאוד שהרמה בביה"ד תעלה, ובאופן כללי רמת העובדים אכן עלתה. אבל יש עוד הרבה עובדים ותיקים שאינם מספיק מיומנים.

לא מזמן יצרו תקן חדש: עוזר בית הדין. מי המציא תקן זה ולמה?

גם זו דוגמה טובה. זו מלחמה שיל עם האוצר במשך שנים רבות. לכל שופט יש עוזר אחד משלו.

רמה של ער"ד.

נכון, אצלט הייתי צריך להילחם כדי שיהיה בבית הדין בירושלים עוזר אחד ל-12 דיינים. כזכור: אילו השתנו את בית הדין לבית המשפט היו 12 עוזרים II אבל עוזר אחד ל-12 דיינים, גם זה משהו. לפני כן לא היה כלום לפני שעזבתי סיכמתי עם האוצר על תוספת של עוד 5 עוזרים שינסו בשנה הקרובה.

הניהול המסודר והתקין של בתי הדין

ומה קורה בשטח, בעבודה השוטפת של ביה"ד?

כידוע לך, למצוא תיק במחשבות בית הדין זה קשה כקריעת ים סוף. הדינים הוא שלא חל כל שיפור בעניין זה! האם אתה מודיע לכך שאין שום קשר בין פרטיקול לבין מה שנאמר באותו דיון? זה גורם לתוצאות בעייתיות מאד, למשל כאשר בתי המשפט ובפרט בג"צ מסתמכים על פרטיקולים של בתי הדין הרבניים כאל פרטיקולים של בתי המשפט, ובאמות המידה הוא תהומי. המצב שבממצאית תיק היטה קשה מאוד אכן היה בעלייה קשה. זאת היטה בעיה שהטרידה אותי מאוד, אבל ב"ה היא באה לפתרון. היום, כל התיק הוא אלקטרוני, כל המסמכים שהצדדים מוציאים נסדקים ומתפקדים לתיק האלקטרוני, כך שהיום אין חשש לאבוד תיקים. לאנשים אין שום מוטיבציה להוציא מסמכים מהתיק

ולאבדם, כי הכול נמצא בתיק האלקטרוני. ובכך פתרנו את הבעיה ואין עוד חיפושים אחרי תיקים.

עוד יתרון לתיק האלקטרוני: גם אם תיק מועבר לביה"ד הגדול, הוא לא מועבר פיזית. מזכירות ביה"ד הגדול מושכת אותו דרך המחשב וביה"ד הרבני האזורי יכול להמשיך ולנהל דיונים במקביל. מספר דיינים יכולים לעיין יחד באותו תיק, כך שמבחינה זו אני חושב שהבעיה נפתרה.

בעיית הפרוטוקולים היא אכן בעיה. היא קיימת, לא בכל בתי הדין בארץ. יש לנו מספר הרכבים בארץ, אני מעריך שמדובר על כשליש מהרכבים, שאצלם כל מילה שנאמרת בדין נכתבת במקום. אני מסכים שעדיין אצל למעלה מ-60% מההרכבים הקלדת הפרוטוקול היא לא ברמה שהייתי רוצה. זה נובע מכמה סיבות, אחת מהן היא חוסר כוח אדם. צריך לזכור שבבתי המשפט יש קלדניסט לכל שופט, וחורף מזה יש גם מאגר של קלדניות. אחרי שעה-שעתיים של עבודה, הקלדנית רוצה לצאת להפסקה, ובבית המשפט יש מי שמחליפה אותה. אצלנו אין אפשרות כזאת. אצלנו כשסופר הדיינים חולה או במילואים, אין לו ממלא מקום. בחדאי שאין לי אפשרות לזאת לו חצי שעה לנוח ולהעמיד במקומו מישהו שיחליף אותו. אין לנו כוח האדם לזה. זה חלק מהבעיה הקודמת שאמרת, שלצערו הפער בכמות כוח האדם של בתי המשפט מול בתי הדין הוא פער גדול מאוד שצריך להשלים אותו. עם תוספת כוח אדם אני חושב שהיינו יכולים להתגבר גם על בעיה זו. אני מבקש להוסיף כי סופר דיינים לא נקלט היום לעבודה אם הוא לא יודע לעבוד עם מחשב ולא יודע להקליד הקלדה עיוורת. זה תנאי ראשוני אצלנו.

מוסד אחד אחיד או קבוצה חסרת משמעת

לפעמים ישנה הרגשה שלכה"ד הרבני אין בוס, לא ברמה הארצית, לא ברמה של ביה"ד האזורי וגם לא בהרכבים עצמם, ולכן כסוף כל דיון עושה מה שהוא רוצה.

נגעת בבעיה אמיתית וכואבת. אני חושב שזו הבעיה המרכזית של בתי הדין: אין דמות שיפוטית שתעסוק בזה שאני קורא המנהל השיפוט. בחלק ניכר מעבודתי, אני כן עסקתי בזה, למרות שלא הייתה לי סמכות. אם הייתי מקבל פניה על פס"ד שמתעקב הייתי מטלפן לדיין או פונה אליו במכתב. אם דיין היה מאחר הייתי מטלפן אליו או כותב לו מכתב הורדתי שכר לדיינים בגלל איחורים, למרות שזה נעשה ללא סמכות. לפני מספר שנים הצעתי שבמקום שני רבנים ראשיים לישראל יהיה רב ראשי אחד לישראל והיה נשיא ביה"ד הרבני הגדול, במשרה מלאה, שיבחר מתוך דייני בית הדין הרבני הגדול כמו בבתי המשפט. לצעורי הצעה זו לא התקבלה. כיום הרב הראשי לישראל מכהן גם כנשיא בית הדין הרבני הגדול. תפקיד הרבנות הראשית שואב ומושך אותו להרבה מאוד פעילויות ובסופו של דבר נותר לו זמן מועט מאוד להשקיע בתחום המנהל השיפוט. אם היה נשיא במשרה מלאה, זה יקרין מלמעלה על כל המערכות, לרבות על ראשי אבות בתי הדין האזוריים. על אב בית הדין, שהוא למעשה ראש ההרכב,

לתפוס פיקוד.

בכלל יש בעיה בציבור הדתי שלא יודעים מה זה היררכיה. מי שהיה בצבא, מי שגדל במסגרת הציבור החילוני, יודע באופן טבעי שיש היררכיה. גם אם המפקד של לא החכם הכי גדול ואני חושב שאני מבין יותר ממונו, הוא המפקד ואני חייב לשמוע לו. הוא הדין בבתי הדין, גם אם דיין חושב שאב בית הדין שלו הוא פחות מתאים ממונו, הוא אב בית הדין וצריך להישמע לו. גם אב בית הדין צריך לתפוס עזמה ואחריות.

השינוי בעניין זה צריך לבוא מלמעלה. אם יהיה נשיא במשרה מלאה זה יקרין על כל אורך השדרה של הדיינים.

האם זה יגדיל את זמן השיפוט של הדיינים? כיום, הוא מאוד מוגבל! דיינים מגיעים בשעה 10 והולכים בשעה 13, למרות שיש עוד דיונים. או בכלל אינם מגיעים לדיינים. על הלוח, מופיעה רשימת דיונים של 10-13 תיקים, אבל אלה תיקים וריטואלים בלבד. למעשה, נראה שרוב הדיינים עסוקים במשרות נוספות, כרבנים כנוללים פרטיים, בהוצאה לאור של ספרי קודש וכו'. יש להם תיקי נוררות פרטיים!

כמו שאמרת קודם, למנהל בתי הדין הרבניים אין שום סמכות לעשות משהו מול הדיינים. בפועל, אני כן לקחתי סמכות ופעלתי בתחום הנ"ל. גם הנישוא הזה השתפר מאוד לעומת מה שהיה קודם. מלבד בית הדין הרבני האזורי בירושלים, שהוא עדיין בעייתי, כמעט בכל בתי הדין בארץ אין איחורים, דיונים מתחילים בזמן. פעם, בביה"ד האזורי בת"א, דיינים היו הולכים הביתה בשעה 12, היסם אין דבר כזה. היום אף אחד לא עוזב לפני 2 בצהריים. בסה"כ המצב השתפר מאוד, אני מודה שבדיושלים עוד צריך שיפור גדול.

ואם כבר נגעת בנקודה זו, לי היו אומרים לי היום, תעשה מה שאתה רוצה בבתי הדין כדי לשפר אותם, הייתי עושה שיפור אחד מהותי: הייתי הופך את בתי הדין לכמה שמות הרכבים של דיין אחד במקום שלוש. זו הדרך הנכונה גם מבחינה הלכתית ויש פתרונות הלכתיים המאפשרים קיום דיונים בדין יחיד. במקרים מסוימים, אין ברירה וההלכה מחייבת הרב של שלושה דיינים, אזי יהיה בכל עיר ובכל איזור הרב של שלושה שישב ימים מסוימים, אבל מרכז הכובד צריך להיות על דיין אחד. זה יהפוך את המערכת ליותר יעילה, יותר טובה. לדיין והיה אחריות יותר גדולה, מהתחלה ועד הסוף. לצעורי, שההצעה שלי לא התקבלה, וחבל מאוד. קרוב ל-60% עד 70% מהתיקים יכולים להיות נדונים ע"י דיין אחד. אפשר להגיע אפילו לרמה של 80% מהדיונים. יהיו הרבה יותר דיונים, אנשים לא ימותו זמן רב בין דיין לדיין ובעיקר נשיג את זה שהדיין יהיה אחראי לבדו על מה שנעשה בתיקים שלו.

אבל בשביל זה יש לנו את תקנות הדיינים (עניינים שניתן לדון בהם בדין אחד), תש"ן-1990? הן לא מיושמות?

זה מיושם. אבל המערכת היום לא בעיה לזאת לזה מועה. אם אני אומר שצריך לדון בדין אחד, זה אומר שצריך עוד אולמות, עוד פקיד עזר, עוד סופר דיינים. ברוב המקומות זה לא קיים. השינוי

הנדרשיעלה כסף בשלבים הראשונים אבל זה יתן את המענה.

גם בנושא פסיקה, אין בוס! בית הדין הרבני הגדול יכול להחליט מה שהוא רוצה, זה לא מחייב אף אחד. בתי הדין האזוריים ממשיכים בפסיקתם ולא מתחשבים בפסיקת בית הדין הגדול. למעשה, כל דין פוסק לפי הבנתו הוא, וראינו מקרים שדין מעדיף להתפטר מהתיק ולא לקבל את פסיקת בית הדין הגדול.

זה נכון, בתע שבית הדין הרבני הגדול הפך את פסק הדין של בית הדין הרבני האזורי, בית הדין הרבני האזורי חייב לבצע את פסק הדין של בית הדין הגדול גם אם זה בנגוד לדעתו, אני מסכים. לצערי הרב, זה לא קורה, זה דבר לא בסדר שצריך לתקן.

פוליטיקה ומלחמות אחים

שתי שאלות פרובוקטיביות! מולם שמעו על מלחמות האחים בנושא מינוי דיינים בין הציבור הדתי לאומי לבין הציבור החרדי. האם הדיינים מהציבור הדתי לאומי הכניסו אוירה שונה, יותר טובה או פחות טובה או שאין הבדל? האם הפסיקה שלהם שונה מזו של הדיינים החרדים, פחות מחמירה?

השאלה לא פשוטה. קודם כל אגיד מה לא מי שחושב שהדיינים מהציבור הדתי לאומי באופן טבעי יותר מקילים והחרדים יותר מחמורים, זה לא נכון, יש מחמירים מפה ויש מקילים מפה. אני כן חושב שלדיינים מהציבור הדתי לאומי יש גישה יותר פתוחה לציבור הכללי, יותר אינפת להם. יש הרבה דיינים מהציבור החרדי שהם מסורים לעבודה ואנפת להם מהמחמירים והם ודאים בכל מחירין בעיה אנושית, אבל ברמה הכללית אני חושב שזה אולי ההבדל הבולט שהדיינים מהציבור הדתי לאומי יותר מרגישים אחריות, מוכנים להישאר שעות יותר ארוכות, מחלישים מחויבות יותר גדולה לפתור את התיקים שלפניהם.

שאלה שנייה, לפני כמה שנים היה רעש גדול בישראל בנושא טענות רבניות. כיוון שגם רובן נאות מהציבור הדתי לאומי חשבו שזה ישנה את האוירה, את הטיפול בתיקים, היה שינוי כלשהו?

הן השפיעו. ברא גיד שהן השפיעו לטובה מצד אחד ולרעה מצד שני. ואסביר: מצד אחד הטענות הרבניות בהחלט הכניסו מימד של יותר רצינות ויותר מסירות לתיק, לעומת טוענים רבנים מסוימים גם ע"ד מסוימים, בעיקר טענות רבניות שייצגו נשים. הן לקחו את התיק כפרויקט אישי שלהן, היו מוכנות להשקיע בו הרבה זמן, הכינו את התיק טוב יותר, הראמזו לפתור את הבעיות בצורה טובה יותר. הן באות מוכנות לדין יותר מטוענים רבנים

מסוימים. אבל יש גם צד לרעה ולא לטובה: חלק מהטענות הרבניות לא הבינו מספיק את מקומן, ותפסו את תפקידן כאילו משמעותו שהן צריכות להיות נגד ביה"ד, הן צריכות להיות כאלו שמנסות כל הזמן לדרוש שינוי ההלכה. בעניין זה הן עשו טעות חמורה והן הביאו את עצמן להיות לעומדות מול בית הדין ולכן בית הדין תפס גם עמדה לעומדות כלפיהן.

פסילת גיורים גורפת

ברשותך, נעבור לכמה נושאים מיוחדים, וכמוכן אי אפשר בלי נושא הגיור. פסק הדין האחרון של הרב שרמן ניטל את הגיורים של הרב דרוקמן. פס"ד זה זעזע את המערכת, או שהוא עבר בקלות בבתי הדין הרבניים?

קודם כל, פסק הדין עצמו הוא הרבה פחות חמוד ממה שחשבו. הוא לא שינה הרבה. הוא ביטל פסק דין אחד, אבל לא ביטל שום גיור, בנגוד למה שחשבו. ואולם, אין ספק שהרטרוריקה והדברים שנאמרו בפסק הדין הם קשים, אכן נאמרו שם דברים קשים. אני יכול להוסיף שהשקפת עולמם של רוב הדיינים אומרת שגם אם יש מי שחושש שאכן יש ספק בגיור, האמירות שנאמרו והמשפטים שנכתבו היו מיותרים. לא היה צורך להגיע לאמירות כל כך קשות כדי להגיע למסקנה שהגיע אליה הרב שרמן. שגם היא לא כ"כ קיצונית: בסה"כ היא מחזירה את התיק להרכב מלא שיבדוק עוד פעם את הגיור. קשה לומר שיש בפס"ד זה שינוי מהותי, שהיו השקפת עולמו של הרב שרמן בנושא הגיור ידועה, הוא חווד עליה בכל כיוון של דיינים במשך השנים. אני גם לא חושב שהשקפה זו היא הזרם המרכזי בין הדיינים. עבודה היא שדוב מוחלט של הדיתנים בנושא גיור בבתי הדין הרבניים, לא מגיעים לתוצאה של ביטול גיור.

אתה לא רואה בפס"ד זה עניין פוליטי? נגד הרב דרוקמן, נגד הציבור הדתי לאומי?

לא. בהחלט אי אפשר לדאוג בזה עניין פוליטי. יש הטוענים שהרב שרמן הוא דין שיש לו השקפת עולם מסוימת, שאולי הוא שאב מרבותיו או מכל מיני מקורות אחרים והוא נלחם בצבורים אחרים. אך אני

לא הייתי אומר שזה נכון, שמישהו קם בבוקר ואמר בראו נעשה מלחמה, אנחנו החרדים בואו ונלחם בבתי הדין של הרב דרוקמן...

ככל זאת הפסילה הזו הייתה גורפת נגד גיורים של הרב דרוקמן!

הטלת ספק, זו לא פסילה, אלא רק הטלת ספק.

גורפת כזו היא לא...

היא בעינינו, בוחאי שהיא בעינינו. גם הרב שומן היה מודע לזה, לכן הוא רק הטיל ספק, לכן הוא אמר באופן אמיתי שצריך לבדוק כל מקרה לגופו. הוא באמת הבין שאי אפשר לפסול בצורה כזו.

באמת בודקים עכשיו כל מקרה לגופו?

לא, לא.

אזמה יצא מזה?

כלום, זה מה שאמוחזי. בסופו של דבר לא נעשה פה שינוי מהותי. יכול להיות שלאיזה רב חישם נישואין יתעורר ספק לגבי גיור מסוים והוא יבוא ואומר רק דע, זה גיור שאני לא מכיר. אנטיסטי אהנו לבית הדין שיבדוק, אבל זה לא קורה הרבה.

זה טוב שאין תקדים מחייב במערכת בתי הדין?

נכון, הנה ז'רדומה. נכון.

למה בתי הדין הרבניים לא מטפלים בעצמם בגיורים?

בתי הדין טפלו כל השנים בגיור, אבל מאז שמספר המגזרים הלך וגדל היה ברור שזה לא יכול להיות מטופל בבתי הדין הרבניים. לבתי הדין הרבניים אין זמן, ואין יכולת לעקוב אחרי הגיור, זה תהליך יחיד אישי. גם יכול להיות בהחלט שחלק נכבד מהדיינים לא מזהה מולגיד אנשים. ועל כן הקימו מערכת גיור נפרדת בתחילה ע"י הרב ישראל רוזן, לאחר מכן היא עברה, מבחינה מנהלית בלבד, להנהלת בתי הדין, ובסוף, לפני למעלה משבע שנים, מערכת הגיור נמצאת במשדר ראש הממשלה. היא מערכת עצמאית ופועלת בנפרד שם.

גם נושא הגיור בצבא, שעלה לכותרות לפני כמה ימים יגמר בכלום, להערכתך?

הוא כבר נגמד בכלום! אותה פרקליטה לא אמרה שיש ספק בתוקף ההלכתי של הגיור הצבאי. היא אמרה שמבחינה משפטית, אף אחד במדינת ישראל לא הסמיך את הצבא לגיור. הרי אם מישהו רוצה לגיור, עליו לקבל הסמכה מהרב הראשי לישראל שהוא ראש העדה היהודית. בפועל היא אמרה שהצבא לא קיבל הסמכה לגיור. הגיור יכול להיות מצוין מבחינה הלכתית, אבל מבחינה משפטית הוא בעינינו, זה מה שהיא אמרה.

אז מה יקרה? יהיו יהודים מבחינת ההלכה שהם גויים מבחינה חוקית?

אני לא רואה שזה יקרה, אני מניח שימצאו פתרון משפטי.

מיהו יהודי

לא מזמן הוקמה מחלקה מיוחדת, מחלקה לגיור יהדות, האם אתה יזמת את המחלקה הזו?

כן, למעשה היום זה כבר אגף. ראינו שבאמת יש צורך בבידוד יהדות ישרי מעמיק, בעיקר בעניינם של עולים מחבר העמים.

לפעמים נרשמו כיהודים והם באמת לא יהודים או שנרשמו כלא יהודים והם כן יהודים. עלייתם של מליץ וחצי תוך זמן קצר יצרה בלבול, ומנעה בדיקה מעמיקה של יהדותם. היום באים להתחתן העולים שהגיעו כשהם קטינים ונדרשת בדיקת יהדותם. ראינו שיש צורך בתגבור באנשים שהם בעצמם עולים מחבר העמים והם גם מומחים לתחום הזה, הם מכירים את ההיסטוריה של ציבור זה והם מסוגלים לסייע לבית הדין לזהות חוות דעת באם הפונה הוא יהודי או לא יהודי.

פתיחת תיק לגיור יהדות היא תמיד בינוזמת בית הדין?

לא. רוב הפניות באות מודישמי נישואין.

האם בית המשפט יכריח את בתי הדין לפסוק נגד ההלכה?

נעבור לנושא אחר: יחסי ממון בין בני זוג. כידוע לך, בית המשפט העליון מחייב את בתי הדין הרבניים לפסוק לא רק עפ"י חוק זה אלא גם בהתאם לפסיקה.

אין ספק שחוק יחסי ממוץ מחייב את בתי הדין והם פועלים על פי זה.

דיין יפסוק לפי החוק בניגוד להלכה?

לא. אם זה בניגוד להלכה אני מניח שזה לא יקרה, אבל ימצאו תמיד את דרך הביניים שעל פיה זה לא יהיה בניגוד להלכה.

למעשה, אתה אומר לנו שפסיקת בית המשפט העליון בעניין יחסי ממון בין בני זוג לא משפיעה כלל על בתי הדין הרבניים.

לא.

זכותם של בתי הדין לדון בדיני ממונות, כמנהג ישראל סבא

לנושא אחר: נוררות בענייני ממון בהסכמת הצדדים. כבוד השופטת פרוקצ'ה, בעקבות החשש שהעלה בזמנו כבוד הנשיא ברק, הטילה פצצה כשהיא אסרה על בתי הדין הרבניים לעסוק בנוררות ממנית.

קודם כל נסביר. אין ספק שמבחינה משפטית הם צודקים. הנמוק שלהם הוא שאם אתה שופט אתה לא יכול להיות בודד, אלא אם כן החוק הסמיך אותך במפורש, ואין הסמכה מפורשת כזו בחוק. אבל לדעתך השופטת פרוקצ'ה טענה, היא לא הייתה צריכה להגיע לזה. שנים רבות בתי הדין עוסקים בדיני ממונות ואף אחד לא פצה פה. כולם הבינו שגם אם אין הסמכה מפורשת בחוק, זה חלק ממסורת ישראל. השופטת החליטה משום מה שהיא רוצה לבטל מסורת עתיקה זו וזה באמת יצר מציאות לא טובה ולא בריאה.

נתי הדין הרבניים עומדים כזהולא דנים בדיני ממונות?
כן. הם לא דנים. לפעמים, אם שני הצדדים חותמים על שטר בחירות, ובפת הדין מושגת כוונת ששני הצדדים גם יבצעו את פסק הדין שלה, ולא יפנו לבית המשפט לבטל, אז אולי כן יחדנו אבל אם לא...

כלומר, גם בניגוד לפסיקה של בית המשפט העליון?
כן, נכון. אבל כאמור רק במקרים מיוחדים כנ"ל.

נתי דין פרטיים שנגסים בסמכויות בית הדין נושא אחר בעיית. על פי חוק, הסמכות הכלעדית לגרש היא בידי בית הדין הרבני. בפועל, זה לא נכון! ישנם כמה נתי דין בישראל שמגרשים ויש "הסדר" עם בית הדין הרבני שמאשר גט פרטי.

קודם כל אגיד את דעתי. אני גוד כל בתי הדין הפרטיים האלה, אני חושב שזה לא בסדר. למועט בית הדין של העדה החרדית בירושלים - הבר"ץ שקיבל הסדר מיוחד לעשות גטין עוד לפני הקמת המדינה והם מחויבים להעביר כל גט שהם עושים לבית הדין הרבני הגדול שיבדוק אותו. כל בתי הדין הפרטיים האחרים, כגון ביה"ד של הרב קרליץ מבני ברק ובית הדין של חסידות בעלז, וכל מיני בתי דין אחרים, אני חושב שזה דבר לא תקין, לא ראוי. יש להשתדל להילחם נגדם, לא לאשר את הגיטין שלהם, אבל הדבר לא בידי. יש דיינים רבים שכתובים את זה וכותבים אבל כל עוד אין הנחיה מלמעלה זה לא ילך.

מדברים הרבה על נתי דין לגיטימי אלטרנטיביים, ולא רק אצל מתנגדים לדת. מה יקרה אם יוקם בית דין פרטי שיערוך גיטין, כמו בחו"ל למשל. אותו גט תקף על פי ההלכה, האם בית דין יוכל לסרב לאשר אותו?
באופן כללי הוא יכול, למה לא?

למה שיאשר את אלה של הרב קרליץ?
זה אני מסכים, אם הוא יעשה הפליה זה לא בסדר.

כלומר שאם יקום מחר בית דין אלטרנטיבי, זה יחייב את בית הדין הרבני לא לאשר אף גט פרטי.
או לאשר גם אותו.

מה דעתך בנושא הזה?

אמרוני, אני גוד, אני חושב שזה דבר חמור. לדעתי בתי הדין הם צריכים לא לאשר שום גט, שום גט שנגעשה בבית דין פרטי.

למרות שמכחינת ההלכה אין שום בעיה כזה.
מה זאת אומרת?

אם יש 3 דיינים, הגט כשר.

כן, בוודאי מבחינה ההלכה גם אני יכול לזות כשודת מחר בבוקר, אני יכול לרשום נישואין, אבל אז ואבי לו אם כל אחד יקים ממלכה שלו, מה יהיה אז?

איפה העגונות

לעניין העגונות. אין ספק שמספר העגונות ירד בהרבה. מה המצב היום?

אני חושב שהיום באמת המצב טוב, אפילו מעבר לטוב. הגענו לממדים מאוד קטנים של נשים עגונות, מספר מאוד מצומצם, וזאת בזכות עבודתם המאומצת של חברות חקירה פרטיות ועובדים של ההגלת בתי הדין שטוענים לכל מקום בעולם כדי לדאוג להביא פתרון. מבחינה זו יש פה שינוי מהקצה לקצה.

אתם מכחינים בין מסורבות גט למסורבות לקבל גט?

מסורבות גט היא לא עגונה, היא נמצאת פה, בעלה נמצא פה, אבל עדיין אין הסכמה ביניהם ולכן יש סידור לקבל גט. גם בהן צריך לטפל בצורה טובה. לפני שעוברתי, שקלטו להציע שתיק גירושין שנמשך זמן מסוים, אני זורק עכשיו מספר שהוא לא מחייב: נניח שנתיים, המחשב יתן לו אוטומטית צבע אדום או משהו כזה. בית הדין ידע שתיק זה כבר נמשך שנתיים וצריך לזות לו מבט אחר. או לזשיל, תיק כזה כל חודש יעלה על מסך הדיינים: תראו, תיק זה לא הסתיים, תראו מה לעשות בו, תחשבו על פתרון. אני מקווה שמי שיבוא אחריי ישם את זה.

ירושה

ולנושא הבא: ירושה. למעשה, היום בבית דין רבני לא מתנהל שום דין בנושא ירושה או צוואה. בית הדין פועל כחותמת גומי ומאשר הסכמים בין היורשים. האם יש שני כלשהו בגישת הדיינים לירושת כנות למשל, לזכויותיה של האישה או שלא משנים שום דבר, וביה"ד ימשיך במיקציה שכאילו נותן צו ירושה או קיום צוואה?

הנדרשות מדיין. וזה חלק מהבעיה, לא בודקים מספיק.

אם אתה כ"כ טוב, למה אתה הולך

הרב בן דהן, הגישה שלך כל כך חיובית ומקצועית שהשאלה הנאה מתבקשת: למה פיטרו אותך, מה הסיבה האמיתית?

אף אחד לא באמת יודע, עד רגע זה גם אני לא יודע, ואני אסביר מה פירוש אני לא יודע. היחיד שדיבר איתי הוא השר נאמן. הוא אמר לי: "אני חושב שהגיע הזמן לרענן את המערכת". לרענן את המערכת זה לא להביא בן אדם בן 72, גם זמנתי. אני אגיד טענה יותר קשה, אתה רוצה לרענן את המערכת? אתה רוצה שאני אלך? תבחר מישהו, תביא אותו שישב לדיי כמה חודשים, שילמד, שיקי את המקצוע. אם אתה מסתכל רק על טובת בתי הדין, צריך לבחור אדם מדויק בתהליך בחירה מדויק וזקיק, לזאת כל כמה חודשים, לפחות שלשה ארבעה, לשבת ולדאוג את העבודה. איך היו עושים כך, זה היה מקובל על. כיון שזה לא נעשה כך, ברור שיש שיקולים אחרים, מה הם ומאיפה הם באים, אני לא יודע, באמת שאני לא יודע.

לא שאלת את פרופסור נאמן?

זה מה שהוא אמר לי. הוא מסוג האנשים שכמעט לא מדברים: כך הוא אמר, חפש לך גיב אחר וזהו.

הרבנים הראשיים תמכו כך או שלא התערבו?

לצערי הרב, הרבנים הראשיים, או לפחות אחד מהם (הרב עמר), לא תמוך בי בכל התהליך. גם זה אני לא מביין, זה נשגב מבינתי, למה?

אף אחד לא יכול לקום בבוקר ולהגיד שאנחנו משנים את ההלכה המפורשת, להגיד שבת יחדשת כמו בן, זה לא בידינו, אנחנו מחויבים לדיון תורה. אני כן מסכים שיש שינוי באוירה, היסוד כל הדיינים טוברים שלבוא ולהגיד שנשים לא יקבלו כלום, שבנות לא יקבלו ורק הבנים יירשו, זה בלתי אפשרי. אף אחד לא מסכים לזה, ולכן גם הדיינים עושים היום מאמץ לשכנע את הבנים לזאת חלק שורה גם לבנות.

אם כן, איפה הנעיה? הדיינים מכינים שיש נעיה, הם מכינים שאישה או בת צריכות לקבל חלק בירושה. מה חסר כדי שהמצב יהיה חוקי, תקין, שמישהו יבוא ויתקין תקנות חדשות? מי לא עושה את העבודה שלו?

לצערי לא מספיק נחשנים את הדעת לצורך בתיקון תקנות. זה נבע מבעיה קטנה של הרבנים הראשיים לישראל. אני חושב שזו גישה לא נכונה, "יפתח בדרוך כשמואל בדרוך וכל אחד בדרוך שבו הוא נמצא, אם הוא התמנה לרב ראשי יש צורך בתקנות, צריך לזקק אותן. הרבה דברים נקטן לזקק וחבל שלא מושבים לזקק. אני בטוח שאם היי גם מונסים רבנים שהם לא חלק מהרבנות הראשית ומכנים אליהם שאלות בנושא תקנות מסוימות, הם היי נותנים את הסכמתם. הרבנים הראשיים צריכים להבין שהיום הם המנהיגים הרוחניים של מדינת ישראל. מותר להם להתיעץ עם מי שהם רוצים, אבל צריך לזקק תקנות.

אולי הישועה תבוא דווקא מהכנסת ולא מהרבנים. ראה מה שהיה עם חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), תשנ"ה-1995.

לא, זה לא נכון. דווקא החוק הזה הוא חוק שאני יזמתי, זה היה חוק ממשלתי שאנחנו הבאנו לממשלה. היה לנו מזל. כשעלה הרעיון, שני הרבנים הראשיים לישראל דאגו, ז"ל, הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו היו שניהם דיינים זקיקים. כשאני הבאתי להם את הצעת החוק, שניהם סמכו ידיהם ואז היה אפשר מוכן לגלגל את החוק. זה לקח כמה שנים ובסוף החוק עבר.

היה צריך גם אישורים של גדולי תורה אחרים? הם לא התיעצו עם אחרים.

אחיו של מי ימונה לדיין

נעבור נרשותך לנשא אולי הכי נעימי, מינוי דיינים. מה תפקידך בוועדה למינוי דיינים?

אני מרכז הוועדה, התפקיד שלי הוא להכין את החומר לחבר הוועדה, לסייע להם אם הם צריכים נתונים. אני לא מצביע ואני גם לא מנסך לחוות דעתי על מישהו אם הוא מדויק או לא.

ישנה טענה כי המינויים אינם עניינים, אלא תלויים בקרבה המשפחתית או בקרבה המפלגתית של המועמדים.

אני לא יכול להגיד ב-100% שאתה צודק, אבל בחלק מסוים יש מן האמת. אני מסכים. באמת לא בודקים האם למזעמד התכונות

אמרו שהיה משהו אישי, פגעת בפרופ' נאמן, שזו הסיבה? מוזר, אבל זה מה שאמרו..

מעולם לא פגעתי בו באופן אישי. נכון שהיה לי אהנו וליכוח, אבל ליכוח לגיטימי. פעם היה דיון בכנסת. פרופ' נאמן שהיה אז ערד ולא שר, הוזמן כמי שמתעניין בנושא גזר. במהלך הדיון הוא האשים מישהו וטען שאהנו אדם הוא הגורם לכך שאין מספיק גזרים בישראל. קמתי ואמחתי לו: "עם כל הכבוד, אתה לא יכול להאשים עובד מדינה שאינו יכול להגן על עצמו. הוא לא יכול לענות לך. אם אתה חושב שעובד מדינה זה עשה מלאכות לא כראוי - יש אגף משמעת בנציבות שרות המדינה, תגיש תלונה ושיבדקו. אם הוא בסדר אז שישאר ואם הוא לא בסדר שיעופו אחת". אני חושב שעשיתי מעשה נכון ואמחתי אני יכול להגיד שמיד אחרי שאמחתי את זה כמה חברי כנסת שהיו בדיון תזכו בי. אם זה בגלל זה, אני חושב שזה חמור מאוד. אני לא מאמין שזו הסיבה, אבל אני לא יודע, הכול נסתר. לא נאמר לי עוד דע זה שום נימוק ענייני.

כמה זמן לקח בין ההודעה של השר נאמן לבין העזיבה שלך?

חודשיים. פרופ' נאמן רצה שאני אעזוב באותו יום, ממש באותו יום. הוא רצה שבאותו יום שהוא החליט, בו ביס אני אק. אבל חברי הועדה לא הסכימו. הם אמרו לו: "מה יהיה עם בתי הדיון?" אז הוא הסכים לחודשיים, אבל הוא עצמו רצה שאעזוב באותו היום. ברור שמישהו פה לא הגיח, ההתנהלות פה לא רציונאלית.

למה חברי הועדה הסכימו?

גם זאת שאלה טובה, אני לא יודע, אני יכול להגיד שחברי הועדה אמרו שהם התנגדו אבל בסופו של דבר הוא הפעיל עליהם לחצים גדולים שהם נכנעו לו.

והרב עמר?

אני לא יודע, לא מבין אותו, כואבת לי מאוד ההתנהגות שלו. באמת כואב לי. אני חושב שעבודתי עם הרב עמר שנים רבות בצורה מופתית. אני לא יודע, לא מבין למה הוא תמך במהלך.

והרב ראשי האשכנזי?

הוא התנגד. באופן כללי הוא התנגד אבל בוועדה כראוי השד נאמן כל כך לחץ עליו שהוא שינה את דעתו.

לא עשית שום דבר כדי להתנגד למהלך הזה?

אתה שואל על פנייה לבג"ץ?

כן.

התייעצתי עם ערד. התייעצתי עם אחד הטובים בארץ. הוא אמר לי שהסיכוי הוא לא גדול, כשיש נימוק של רענון המערכת, השופטים לא יבדקו מתי תזמנה הבא אחריו, זה טיעון פוזיטיבי שכולם אהבים. בטח נכון שמערכת צריך לשנות, צריך לרענן.

המינוי הזמני של הרב דיכובסקי נראה לך?

המינוי הוא מינוי זמני. הרב דיכובסקי הוא יהודי קר, באמת מאוד

פוזיטיו, שבתי הדיון יקרום לו. על פי מה שהוא אמר לי, ביקשו ממנו, לחצו עליו בעצם לבוא לכמה חודשים עד שימזנה מנהל קבוע. אז הוא הסכים.

אתה חושב שהוא יכול להשפיע.

לא הרבה, בתקופה קצרה וחזאי שלא.

אלא אם כן הוא ימשך.

אם הוא ימשך? אני לא יודע קשה לי להאמין, הוא לא בן אדם צעיר, הוא לא אדם בריא, לא נראה לך לא סביר.

למה הכניסו בדרישות לתפקיד שהמועמד יהיה דיין או בעל משר לרב עיר?

שאלה טובה, אני יכול להגיד שלמנהל בתי המשפט אין שום דרישה. לא כתוב בחוק כלום. שר המשפטים ממנה מנהל בתי משפט בהסכמת נשיא בית המשפט העליון, זהו.

ועכשיו?

לפחות בזמן הקרוב אני תלמיד ישיבה. חזרתי ללמוד במרכז הרב, שנים רבות לאחר שעזבתי אני לומד כל יום חצי יום ובחצי השני אני גם בא לדאיון פה וגם נפגש עם אנשים ושומע כל מיני הצעות, רעיונות. אני בודק לאט לאט, אני לא ממהר. אני מקווה שבע"ה הקב"ה יגלל שאמצא משהו שיתאים לי ושאוכל להרום לעם ישראל גם בהמשך.

מה עם פוליטיקה?

אני לא שולל את זה. אני בהחלט חושב שמי שיכול להרום בפוליטיקה - שיתחום. זה לא חוכמה לשבת בבית ולקטר שלא עושים מספיק וכו'. אם תיצור הזדמנות מוצאמה ואני אראה שאוכל להשתלב, אני לא שולל את זה.

אי זה כיוון?

אני מניח שזו תהיה אחת המפלגות הדתיות, אבל הייתה גם הצעה מהליכוד. אני לא אומר שזו הצעה קונקרטיה אבל פנו אלי גם מכיוון זה.

ומהמפלגות הדתיות?

מי שקרובים לליבי זה המפלגות הציוניות הדתיות, אני לא יודע, נראה.

ממש שמחתי.

גם אני.